

SCI-CONF.COM.UA

**FUNDAMENTAL AND
APPLIED RESEARCH IN
THE MODERN WORLD**

**PROCEEDINGS OF X INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MAY 12-14, 2021**

**BOSTON
2021**

FUNDAMENTAL AND APPLIED RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of X International Scientific and Practical Conference

Boston, USA

12-14 May 2021

Boston, USA

2021

UDC 001.1

The 10th International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the modern world” (May 12-14, 2021) BoScience Publisher, Boston, USA. 2021. 778 p.

ISBN 978-1-73981-124-2

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Fundamental and applied research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-fundamental-and-applied-research-in-the-modern-world-12-14-maya-2021-goda-boston-ssha-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: boston@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 BoScience Publisher ®

©2021 Authors of the articles

27.	<i>Yurkovskiy A. M., Nazarenko I. V., Achinovich S. L.</i> OSTEOPENIA IN THE AREA OF ENTHESIS OF THE LUMBAR LINE: AGE-DEPENDENT DYSTROPHIC CHANGES OR THE RESULT OF FUNCTIONAL OVERLOAD?	180
28.	<i>Азарова А. О., Пугач В. С.</i> СИСТЕМА ЗНИЖОК, ПРОМОКОДІВ ТА АКЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ У ЗАВОЮВАННІ ПРИХИЛЬНОСТІ НА ПРОСТОРАХ ІНТЕРНЕТУ.	185
29.	<i>Ананьян Е. Л.</i> АНАЛІТИЧНЕ ТА СИНТЕТИЧНЕ ЧИТАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА.	195
30.	<i>Бистрова Ю. О.</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ У ШКОЛЯРІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ.	200
31.	<i>Бодак М.</i> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ МІЖ ІНДІЄЮ ТА КИТАЄМ.	208
32.	<i>Борискіна М. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.	214
33.	<i>Бондар С. С., Дубровська О. М.</i> ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИРІШЕННЯ ВАЖЛИВОЇ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ: ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАЖИТТЄВОСТІ І ДАВНОСТІ МЕХАНІЧНОЇ ТРАВМИ.	222
34.	<i>Бондаревич С. М., Нечипоренко К. К.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА САМООЦІНКИ ІНДИВІДІВ ПРИ ДИСМОРФОФОБІЯХ.	225
35.	<i>Бондаревич С. М., Коваленко Ю. Ю.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК У СІМЕЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (ГАЗЛАЙТИНГ).	229
36.	<i>Валюкевич Т. В.</i> СЕРИАЛ КАК СПОСОБ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.	233
37.	<i>Видавская-Сколот А. О., Тукан-Сколот М. Г., Видавская-Сколот А. Г.</i> БОЖЬИ ПРОТОЦИВИЛИЗАЦИИ И БОЖЬИ ЦИВИЛИЗАЦИИ.	235
38.	<i>Ворожко С. П.</i> КОНТРОЛЬ ЧИСЕЛЬНОСТІ ҐРУНТОВИХ ШКІДНИКІВ У ПОСАДКАХ МІСКАНТУСУ ГІГАНТСЬКОГО.	246
39.	<i>Волков Д. С., Черних О. А.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я.	253
40.	<i>Гринь О. Р., Гринь А. Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ ТА АГРЕСИВНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ В РІЗНИХ УМОВАХ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	259

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ ТА АГРЕСИВНОСТІ У
СПОРТСМЕНІВ В РІЗНИХ УМОВАХ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Гринь Олександр Романович

к.п.н., професор

Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
Київ, Україна

Гринь Андрій Романович

к.п.н., доцент

Національний технічний університет
України «КПІ» ім. Ігоря Сікорського,
Київ, Україна

В статті розглянута проблема дослідження особливостей прояву агресії і агресивності в залежності від умов спортивної діяльності, специфіки виду спорту та особистісних характеристик спортсменів різних спортивних спеціалізацій. Результати отримані у спортсменів різної кваліфікації відображають дані по всій сукупності спортсменів у досліджених видах спорту.

Ключові слова: агресія, агресивність, спорт, спортивна діяльність, різні види спорту.

Актуальність дослідження. Проблема дослідження природи агресії та різних форм її прояву не є новою і завжди викликала інтерес з боку педагогів, психологів, соціологів. Останнім часом значна увага прикута до спорту, оскільки у ньому найбільш чітко проявляється цей феномен і спортивне середовище є зручною моделлю для його вивчення. Агресія як загальний феномен, як психічне і соціальне явище є предметом досліджень багатьох фахівців[1,3,5,8,10].

У спорті агресивність стала доволі поширеним явищем. Агресивні дії та різні прояви агресії можна побачити на змагальних майданчиках, стадіонах, на лавах запасних серед спортсменів, прояви агресії спостерігаються на трибунах стадіонів тощо. Водночас спорт може слугувати своєрідним механізмом, що стримує поширення насильства та агресивності, хоча такі види спорту як спортивна боротьба, бокс та деякі види спортивних ігор є соціально прийнятними способами прояву агресивної поведінки спортсменів.

Результати досліджень вказують на те, що багато спортсменів розглядають певні акти агресії як неприпустимі взагалі, але прийнятні за спортивних умов (B.Bredemeier, D.Shields, 1968). Потреба агресивних дій у спорті побудована на основі фундаментального прагнення суб'єкта здобути перемогу або перевагу в екстремальних умовах змагань.

Попри те, що в психології агресія розуміється як прояв дезадаптаційних форм поведінки, агресивні дії в спорті в межах правил змагань впливають на ефективність спортивної діяльності, особливо для тих видів спорту, в яких значний рівень фізичної агресії, насильницькі стратегії є невід'ємними елементами спортивного змагання, зокрема, в контактних видах єдиноборств. Тому в спорті найчастіше розглядають різні види агресії - реактивну, або ворожу, і інструментальну агресію. У видах спорту, в яких відсутня фізичний контакт з суперником в рамках змагань, агресія набуває форми ауто агресії.

Спортивна діяльність розглядається як соціально бажаний спосіб позбавлення від агресії і дозволяє формувати конструктивні форми агресивної поведінки, відрегульовані правилами, і є соціально-безпечною формою агресивних дій суперників.

Існує думка, що заняття різними видами спорту, зокрема спортивними єдиноборствами формують такі риси особистості як впевненість в собі, здатність до домінування, самоконтроль але, в той же час, сприяють поступовому зростанню небажаних проявів агресивності і готовності до агресивних дій. Іноді мають місце асоціальні способи прояву агресії деякими спортсменами. За даними досліджень агресивність та конфліктність є дещо

вищою у спортсменів, ніж у тих, хто не займається спортом [2]. Особливо це стосується такого прояву агресивності, як напористість. Той же час, агресивність у спортсменів, що займаються різними видами спорту, виражена по-різному. Так, агресивність є значно вищою у спортсменів, що займаються контактними видами єдиноборств. Агресивні тенденції в спортивних ситуаціях, що допускають прояв контрольованої ворожості, в одних випадках можуть посилюватися, в інших знижуватися. Більшість фахівців пов'язують агресію зі специфікою діяльності в різних видах спорту, особливостями підготовки до змагань, індивідуально-психологічними відмінностями особистості спортсменів, але результати досліджень достатньо суперечливі і не дозволяють дійти до певних висновків щодо проявів агресивності спортсменів в різних умовах спортивної діяльності.

У ряді робіт затверджується позитивний вплив заняття спортом, особливо єдиноборствами, на рівень агресивності спортсменів [3], хоча існує думка, що заняття спортом багато в чому сприяє зниженню рівня агресивності. Однак, незважаючи на все різноманіття досліджень даної спрямованості, немає переконливих даних про зв'язок видів спорту та агресивності.

Використання сучасної діагностики різних форм прояву агресивної поведінки спортсменів, її вивчення з метою попередження, корекція надмірного рівня агресивності слід вважати актуальним і значною мірою не вирішеним завданням. Важливість розв'язання психолого-педагогічних проблем дослідження агресії та подальшої регуляції проявів агресивності у спортивній діяльності зумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження - дослідити особливості прояву агресії та агресивності спортсменів в специфічних умовах спортивної діяльності в залежності від особистісних характеристик спортсменів різних спортивних спеціалізацій.

Обговорення результатів. Аналіз особливостей прояву агресії та агресивності у спортсменів в різних ситуаціях спортивної діяльності в залежності від специфіки виду спорту дозволило здійснити аналіз та порівняти показники агресивності спортсменів на основі первинних статистик розподілу

значень за критерієм достовірності відмінностей. Оцінка відмінностей між показниками агресії та агресивності у спортсменів здійснювалась в різних модельованих ситуаціях: в ситуації спокою (C_c); в ситуації фрустрації (C_f); та ситуації напруженого тренування (C_n), що свідчить про значущу динаміку показників, а відмінності в динаміці показників по групам спортсменів - про зв'язок агресивності спортсменів з особливостями видів спорту (таблиця 1).

Таблиця 1

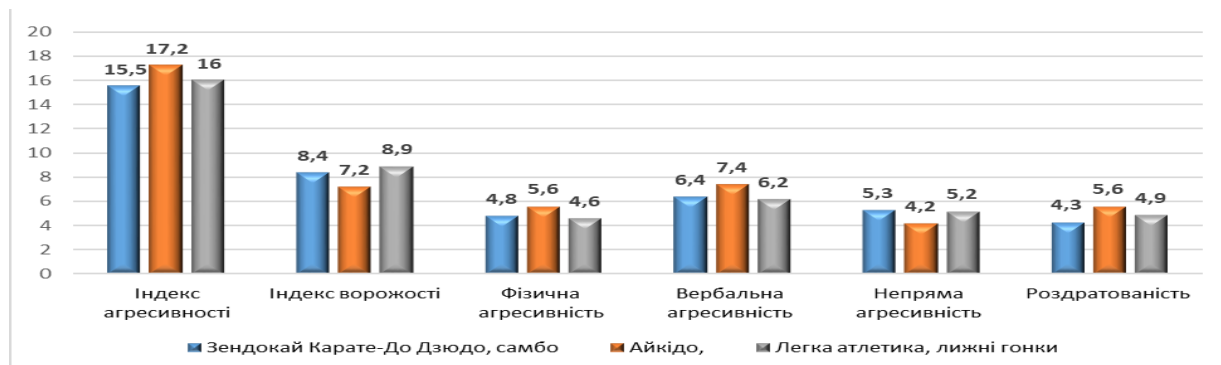
Оцінка t-критерію за показниками агресії і агресивності спортсменів в модельованих ситуаціях (C_c , C_f і C_n) для груп різних видів спорту

Ситуація	Зендокай Карате-До, дзюдо / айкідо	Зендокай Карате-До, дзюдо / легка атлетика, лижні гонки	Айкідо / легка атлетика, лижні гонки
C_c	1,17	2,44	2,97
C_f	1,15	1,96	2,14
C_n	2,28	1,78	2,83
Агресивність	0,73	1,83	2,14

Необхідно відзначити, що зіставлення показників агресивності і агресії в ситуації спокою виявило статистичну однорідність по групах видів спортивних єдиноборств - Зендокай Карате-До, дзюдо, самбо та айкідо і достовірні відмінності по групі циклічних, так званих неагресивних видів спорту ($t=2,09$). Ймовірно, що спортсмени в даних видах спорту володіють більш вираженими навичками м'язового розслаблення, релаксації, тому вони більш спокійні та витримані в поведінці.

Встановлено відмінності в динаміці показників агресії в модельованих ситуаціях фрустрації. У всіх трьох групах спортсменів-єдиноборців в ситуації фрустрації зареєстровані найбільші значення вираженості агресії. Спортсмени пояснювали це необхідністю налаштуватися на напружену роботу, "викластися". В той же час у каратистів, самбістів і дзюдоїстів показники агресії на тренуванні не відрізняються від показників агресії в ситуації спокою. Висловлювання спортсменів відповідають результатам досліджень: тренування в парі, насамперед, вимагає концентрації уваги на діях супротивника - не

пропустити і своєчасно відреагувати на атакувальні дії. Значення t-критерію для груп спортсменів в ідентичних ситуаціях дозволяють оцінити ступінь подібності-відмінності за проявом агресивності у спортсменів в різних видах спорту (рис. 1).

Рис. 1. Прояв показників агресивності за шкалами у спортсменів в різних групах видів спорту.

Дані свідчать про те, що у спокійній ситуації в циклічних видах спорту у спортсменів значно нижче рівень агресії в порівнянні з рівнем її в інших групах спортсменів-єдиноборців. Спортсмени з групи Зендокай Карате-До, самбо та дзюдо менш агресивні, ніж з групи айкідо, в ситуаціях напруженої тренування, а також у всіх інших ситуаціях та перевершують за цими показниками представників циклічних видів спорту. Звертає увагу той факт, що по агресивності як показнику особистісних властивостей немає суттєвих відмінностей між борцями айкідо і легкоатлетами та лижниками. Достовірні відмінності встановлені також між спортсменами з груп айкідо і циклічних видів спорту.

Для визначення впливу рівня спортивної кваліфікації на прояви агресивності і агресії в різних ситуаціях, аналіз емпіричних даних проводився за групами майстрів спорту і розрядників за схемою, викладеною в попередньому розділі. В цілому діапазони значень агресивності та ситуативної агресії повторюють картину, отриману на основі вибірок з груп різних видів спорту. Це додатково підтверджує специфічність впливу виду спорту на прояви агресивності. У той же час аналіз вираженості показників агресивності спортсменів по групах дозволяє виявити певні відмінності у проявах

ситуативної агресії в залежності від рівня кваліфікації (таблиця 2).

По групі спортсменів Зендокай Карате-До, дзюдо і самбо не встановлено відмінностей за показником агресивності як особистісних властивостей спортсменів. У ситуації спокою розрядники проявляють значно більшу агресію в порівнянні з майстрами спорту, а у останніх встановлена істотно значна агресія в ситуації напруженого тренування. Порівняння вираженості агресії у спортсменів в різних ситуаціях продемонструвало наявність загальних закономірностей по всій вибірці з цієї групи видів спорту - значний приріст в ситуації фрустрації і однорідність значень в ситуаціях спокою і тренування. Проте встановлено, що в групі розрядників прояв агресивності в ситуації спокою є статистично значно вищим.

По групі спортсменів з айкідо також не виявлено відмінностей у вираженості агресивності між спортсменів з різним рівнем кваліфікації. Встановлено значно більший рівень агресії в ситуаціях фрустрації, а також при напруженому тренуванні у майстрів спорту порівняно з розрядниками. Причому, якщо у перших значення агресії в ситуаціях фрустрації і на тренуванні однакові, то у другому випадку – при напруженому тренуванні рівень агресії значно нижче, ніж у ситуації фрустрації.

Таблиця 2

Оцінка t-критерію за показниками агресивності і агресії в ситуаціях спокою (Сс), фрустрації (Сф) і тренування (Сн) для груп майстрів спорту і розрядників

Вид спорту	Агресивність	Сс	Сф	Сн
Зендокай Карате-До, дзюдо, самбо (25/25)	0,56	1,13	2,54	2,83
Айкідо (25/25)	0,38	2,56	0,96	2,47
Легка атлетика, лижні гонки (25/25)	2,34	2,16	2,93	0,49

Примітки У дужках після назви виду спорту вказано число спортсменів.

Чисельник - у групі майстрів спорту, знаменник - у групі розрядників.

У спортсменів у групі циклічних видів спорту агресивність і агресія

виявилися вище в ситуації фрустрації у майстрів спорту порівняно з розрядниками. Зворотня картина отримана в ситуації спокою.

Прояви агресивності спортсменів в будь-якому психічному стані завжди пов'язані з більш високим рівнем активації, а значить, з більшою напруженістю, емоційністю. Якщо погодитися з припущенням, що зміна ступеня вираженості агресивності спортсменів в екстремальних ситуаціях змагань супроводжується мобілізацією функціональних можливостей, то можна зробити наступний висновок. Чим більш суттєво виражена зміна рівня агресії в конкретній ситуації змагальної діяльності щодо рівня агресії в ситуації спокою, тим більше мобілізація функціональних можливостей спортсмена. Більш високий рівень агресії на тренуванні свідчить про більшу ступінь мобілізації спортсмена. Так, у групах каратистів, дзюдоїстів, самбістів і айкідо у майстрів спорту рівень агресії на тренуванні виявився вищим, ніж у розрядників. З'ясовано, що майстри спорту налаштовуються на перемогу над суперником здебільшого на тренуванні, тому що потрібно заздалегідь показати противнику свою перевагу.

Результати дослідження свідчать також про те, що рівень спортивної кваліфікації проявляється в більшій гнучкості, керованості конструктивної агресії спортсменів і більш вираженій імпульсивній, неконструктивній агресії. Дані, отримані по групі спортсменів, які спеціалізуються у циклічних видах спорту, демонструють значно менший рівень конструктивної агресії як в ситуації спокою, так і при напруженому тренуванні.

Висновки. Результати дослідження по групі спортсменів, що займаються Зендокай Карате-До, дзюдо і самбо свідчать про те, що не встановлено відмінностей за показником агресивності як їх особистісних властивостей, специфічних для цих видів спорту. В ситуації спокою розрядники проявляють значно більшу агресію в порівнянні з майстрами спорту, а у останніх встановлена істотно виражена агресія в ситуації напруженого тренування. Порівняння прояву агресивності в різних ситуаціях спортивної діяльності продемонструвало наявність загальних закономірностей по всій вибірці досліджуваних спортсменів - значний приріст в ситуації фрустрації і

однорідність значень в ситуаціях спокою і в умовах напружених тренувань. Встановлено також значно більший рівень агресії в ситуаціях фрустрації і на тренуванні у майстрів спорту порівняно з розрядниками по групі спортсменів з айкідо. У розрядників на тренуванні рівень агресії значно нижче, ніж у ситуації фрустрації.

Дані дослідження агресивності спортсменів різної кваліфікації вказують на статистично ідентичні профілі в межах одного виду спорту, хоча мають місце деякі відмінності. Так, у групі спортсменів Зендокай Карате-До, дзюдо і самбо у розрядників виявилася вищою вербальна агресія, а у майстрів спорту з циклічних видів спорту - вище дратівливість. У цілому результати дослідження по групах спортсменів різної кваліфікації відображають дані, отримані по всій сукупності спортсменів у зазначених видах спорту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Horney K. Neurosis and human growth. The struggle toward selfrealization. N.Y.:W.W. Norton&C,1950. 391 p.
2. Ильин, Е.П. Психология спорта [Текст]. - СПб. : Питер, 2008 - 352 с.
3. Кутергин, Н.Б. Формирование оптимальной агрессивности у спортсменов-борцов [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук. - СПб., 2007. - 18 с.
4. Лоренц, К. Агрессия [Текст] / пер. Г. Швейник. - М. : Римис, 1997. - 352 с.
5. Ротенберг, А.Р. Педагогическая система управления личностным ростом спортсменов-единоборцев [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. - СПб., 2007. - 49 с.
6. Байкова Н.И. Преодоление агрессии в спорте / Н.И. Байкова // Проблемы современной науки и образования. – 2017. – № 4(86). – С. 81-84.
7. Фирсов К.Н. Психологический анализ агрессивности в спортивной деятельности / К.Н. Фирсов // Вестн. Костромского гос. ун-та. им. Н.А. Некрасова. – 2011. – Т. 17. – № 5(6). – С. 223-226.

8. Сравнительная характеристика агрессии и агрессивности у единоборцев, спортсменов других специализаций и неспортсменов / Ашкинази А.С., Марищук В.Л. и др. // Материалы 8-го Международного конгресса «Современный олимпийский спорт и спорт для всех». – Алма-Аты: Мин. обр. и науки Республики Казахстан, казахская академия спорта и туризма, 2004. – Т. 1. – С. 160-162.

9. Сигал Н.С. Агрессия в спортивной деятельности / Н.С. Сигал, В.А. Штых, Ю.В. Александров // Слобожанський науково-практичний вісник. – 2014. – № 3(41). – С. 86-89.

10. Петрыгин С.Б. Проявление агрессии у подростков, занимающихся контактными видами единоборств // С.Б. Петрыгин // Вестник Рязанского государственного университета им. С.А. Есенина. – 2012. – № 4(37). – С. 70-72.